

Psyche contra Soma

Af Egill Snorrason

Ved Johan Schioldann Nielsens disputatsforsvar opponerede ex officio, ordenshistoriografen, professor, dr.phil. Tage Kaarsted, Odense, der varetog vurderingen af præses' gengivelse af trykt og utrykt historisk materiale, og overlæge dr.med. Hans Adserballe, Risskov, der gennemgik de fremsatte ideer om Monrads manio-depressive svingninger ud fra en cyklotym personlighedsstruktur.

Der manglede ligesom en lægelig vurdering af det somatiske aspekt ved personligheden Monrad, hvorfor jeg opponerede ex auditorio. Alle rede ved disputatsens forelæggelse for auditoriet ønskede præses at fremhæve patografi som »en videnskab, der analyserer et enkelt individs arvebiologiske og miljømæssige baggrund, personlighedsudvikling, livsløb, eventuelle psykiske som fysiske sygdomme og deres udvikling på det undersøgte individ, samt påvirkning af omgivelser og tidsånd, for dermed at kunne bestemme disse forholds betydning for hans handlemåde, gerning og frembringelser«¹. Vel forekommer i disputatsen afsnit om Monrad under hospitalsindlæggelser i 1832 og 1834 – samt formodninger om årsagerne til hans død, men det resulterer mere i usikkert transskriberede journaluddrag end i en selvstændig vurdering af det foreliggende utrykte materiale. Det er som om præses trods sin gode definition af patografi er langt mere indlevet i psykopatografi end i den specialviden, han som læge har mulighed for at udnytte over for såvel somatiske som psykiske abnormtilstande. Som patografiens fader ønsker præses at nominere P.J. Möbius (1857-1907), der i Leipzig i årene 1889-1904 publicerede en række studier over sygdom og geni; men skal man endelig prioritere og ikke som præses kun holde sig til senere danske psykopatografier som neurologen Viggo Christiansens om Christian VII (1906), psykiateren Hj. Helweggs studier over Grundtvig (1918), H.C. Andersen (1927) og Søren Kierkegaard (1933) og Ib Ostenfeldts disputats (1937) om J.Th. Lundbye, bør det nævnes, at allerede 1821 vakte klinikerens og fysiologen J.D.

1. Schioldann Nielsen: D.G. Monrad. En patografi. 1983: 4-5. Kort før disputatsens forsvar havde MEFA netop udsendt: »Patientbehandling år 2000« (redigeret af A. Harrestrup Andersen), hvor psykiaterne Claus Bræstrup og Rasmus Fog påviser nutidig forståelse for samspillet mellem psyken og hjernens klare neurotransmitterfunktion.

Herholdt (1764-1836) opsigt ved sin psykopatografiske skildring af Rachel Hertz' sygehistorie med udtagelsen af 273 synåle fra hendes krop. Og senere har psykiatere som Mog. Ellermann (1936, 1940) og Jørgen Ravn (1971, 1976, 1982, 1983) samt medicineren Torb. With (1983) publiceret arbejder om psykiske lidelsers betydning for forfatteres (Tegnér, Strindberg, Selma Lagerlöf) og kongelige personers (Georg III af England) skæbner.

Men det fremgår tydeligt i mange af disse publikationer, at forfatterne har interesseret sig ikke blot for de enkeltes stemningssvingninger og særlige konstitution, men også for de somatiske sygdomme, der som oftest har ligget til grund for den psykopatografiske skildring.

Der kunne her også henvises til Lucille Iremongers studie² (1970) over mange engelske ministres skæbne – fra Canning over Peel til Mac Donald og Neville Chamberlain – alle har de haft en Phaeton-skæbne ud fra ulykkelig arv og ungdom som også Monrad havde haft det. Phaeton prøver at overgå sin fader Zeus, der ender med at straffe den overmodige yngling. Ministre bliver iflg. Iremonger som oftest sjæleligt ulykkelige, tilsyneladende periodisk succesombruste ministre ganske som Monrad; alle bekæmper de en problemfyldt, som regel fortvivlende barndom. Og psykopatografisk vil sådanne skildrings forfattere fristes til at se de skildrede personers skæbne og virke som en følge af psykiske stemningslejer og konstitution, og ikke altid, hvad tidligere somatiske lidelser har udvirket hos den pågældende personlighed.

Det samme gælder også præses' skildring – eller tilsyneladende gengivelse – af de journaler fra Kgl. Frederiks Hospital, hvilke er ført under Monrads indlæggelser der 1832 og 1834. Monrad er bortset fra disse hospitalsindlæggelser og en »Nervefeber«, behandlet hjemme 1830, egentlig imponerende rask livet igennem. Trods en overmåde aktiv indsats indtil sine sidste leveår har Monrad ingen somatiske klager sit aktive liv igennem – bortset fra årene 1830, 1832 og 1834.

Jeg skal senere komme tilbage til årsagerne til Monrads død – her kun berøre det journalmateriale, præses har fremdraget fra Kgl. Frederiks Hospital. Det er med stor omhu og energi fundet frem under vanskelige forhold fra Rigsarkivet³. Men desværre er det gået med det som med de journaluddrag, der er dokumenteret for Monrads søstre Lene Sophie⁴ og

2. *The Fiery Chariot*. London.

3. Sygejournal nr. 1853/1832, og nr. 1753/1834, begge Kgl. Frederiks Hospital, Rigsarkivet.

4. Sygejournal nr. 1449/1833, Kgl. Frederiks Hospital, Rigsarkivet.

Hanna Ottilie⁵ – de er alle gengivet delvis transkriberet og med manglende medicinhistorisk forståelse af en sikkert ellers udmærket latinlærer. I Lene Sophie's journaloversættelse har oversætteren ingen historisk-orienteret rimelig forståelse for ordet »hysteri« (livmodersygdom), hvorved han forleder præses til at opfatte søsterens »hysteri« som »manio-depressivt symptom« af betydning for patografisk arvelig vurdering af Monrads rubricering inden for den manio-depressive formkreds. Ved denne – misforstået transskriberede – journaludskrift, ligesom ved de om Monrad anførte fra 1832 og 1834 har oversætteren ledet præses på vildspor på grund af manglende videnskabshistorisk erfaring. Modsat journaluddragene angående faderens og søsteren Hanne Ottilies psykiske sygdom udgør de dels latinske, dels danske ordvalg (animi pathemata, insultus hystericus anfald, trykken for brystet) uigennemsigtige referater; det ville have været historieforskermæssigt langt bedre, om præses havde gengivet journalernes fulde latinske ordlyd – eventuelt med fordansket oversættelse – i stedet for forkortet sammenblanding af latin og »dansk«.

1880 har Monrad haft »heftig Nervefeber«, og præses ledsager her beskrivelsen af denne sygdom med reference til S.T. de Meza's medicinske Kompendium practicum »*De Febris*« (1780). Det må erkendes, at slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet er karakteriseret ved forbavsende få danske studenterlæreboøger; men den tids »Nervefeber« har i de årtier været udtryk for det, man i vor tid ville benævne febertilstande ved betændelser i mave-tarmkanalen: tyfoid feber⁶ – altså som præses erkender det et »ubesvarligt« sygdomstilfælde uden betydning for Monrads senere skæbne. Referencer kunne lige så godt have været gjort til oversigtsværker af professor i medicin Frederik Ludvig Bang (1747-1820)⁷ og Københavns stadsfysikus C.E. Mangor (1739-1801)⁸.

Men det springende punkt er imidlertid Monrads journal fra 1832⁹; historikeren Aage Friis (1870-1949) fik i 1915 – uden lægelig baggrund – lånt sygejournaler i Rigsarkivet – og postulerede efter drøftelse med

5. Sygejournal nr. 2141 og 2759, Kgl. Frederiks Hospital, Rigsarkivet.

6. Den norske medicinhistoriker, lektor dr. med. Øivind Larsen har i sin disputats: »Schiff und Seuche 1795-1799«, Oslo 1968 behandlet problemet.

7. »Auswahl aus den Tagebüchern des Königlichen Friedrichs Krankenhauses zu Copenhagen 1782-1787, I-II, Copenhagen und Leipzig. 1790, spec. afsnittene: »Fieber«.

8. Land = Apothek til Landmænds Nytte, 4. gjemmenseete Oplag med en Fortale af Professor Dr. Wendt«, 1826 – oversat efter J.A. Darelus' »Socken-apothek och några Hus-Curer«, Stockh. 1768.

9. Sygejournal 1853, Fredr. Hosp., Rigsarkivet.

neurologen Viggo Christiansen (1867-1937) (modsat udtalelser fra professor H.C. Gram og medicinalhistorikerne J.W.S. Johnsson og Kr. Carøe)¹⁰, at Monrad skulle have haft en kønssygdom (gonorrhoe) som årsag til indlæggelsen 27.6.-20.7, 1832. Monrad indlægges med »furibund delirium« efter at have været »ganske opslugt af vedholdende studier«. Under indlæggelsen begyndte »på 6. dag« hans venstre testikel (testiculus sinister) at svulme op. Selve testis (ipsa testis) virker ret tung og øm (ponderosa, dolorifica), men fremviser ikke nogen manifest fluktuation«¹¹.

Den uheldige gengivelse af journalen – ved partiel oversættelse af den latinske tekst og gentagne udeladelser, fordi oversætteren ikke kan tyde »den behandelende læges skrift«, har præses derefter forelagt udskriften for den fremstående dermato-venerolog professor, dr.med. Henning Schmidt, Odense, der 1977-78 konkluderer den hos Monrad iagttagne genitallidelse, der er journalens dominerende problem, som værende af »gonoroisk genese«¹². Schmidt baserer det bl.a. på, at Monrad ikke har haft en tuberkuløs, men en gonorrhøisk epididymitis (bitestikelbetændelse) ledsaget af lymfekirtelhævelse, smerter, fantasiforstyrret søvn og påskyndet puls; præses finder også, »at gonorré er den mest sandsynlige diagnose«¹³. Men – en sådan bitestikelbetændelse kan udmærket være uspecifik, kan også skyldes en betændelse, som intet har med gonorrhøisk kønssygdom at gøre. Dertil kommer, at sygejournalen intet oplyser om udflod (den nævnte oversættelse: »ikke nogen manifest fluktuation« kan også være udtryk for manglende udflod, som hører til gonorrhoe)¹⁴, ligesom en gonorrhøisk kønslidelse i datidens penicillinløse periode ville have medført ledbetændelser og stricturer (forsnævninger) af urinrøret. Monrad viser ikke senere tegn på følgesymptomer – ligesom han heller ikke lider under nogen syndserkendelse for en pådragen kønssygdom; omgang med scortae ville have givet sig til kende før eller senere hos et menneske, der både mundtligt og skriftligt udleverer sit liv så aktivt; der foreligger heller ikke noget om smitte af andre kvinder fra Monrads side.

Alt taler for, at Monrad helt må frikendes for den i 1915 fremsatte urimelige hypotese; med Monrads robuste konstitution indtil hans sidste år er der intet, der taler for, at han skal beskyldes for at have været

10. Disputats. Note 4. pg. 62-67.

11. *ibid.* pg. 60.

12. *ibid.* pg. 71.

13. *ibid.* pg. 71.

14. *ibid.* pg. 66, 67.

smittet af en kønssygdom. Men medvirkende til præses' formodning er den usikre transskription, journalen har været ude for. Professor H.C. Gram var 1915 inde på en mulig fåresyge (parotitis) som årsag til Monrads furibunde delirium og genitale lidelse; Monrads senere fertilitet taler dog væsentligt imod en sådan hypotese; men gonorrhoe er ikke bevist.

1834 er Monrad genindlagt i Kgl. Frederiks Hospital 4.-24. august¹⁵. Der er hovedpine, feber, diarrhoe og kvalme – og der gives, som præses anfører, »ingen egentlig diagnose«. Pulsen »lidet påskyndet, fyldig« – alt taler for en mavetarmkanalsbetændelse, som var hyppig på den tid, hvor hovedstadens vandforsyning og renovationsvæsen var yderst elendig¹⁶.

Intet taler for, at Monrad skulle have haft meningitis eller en syfilitisk infektion under de nævnte indlæggelser med senere generel parese, kombineret med storhedsvanvid; hans senere aktive livsforløb taler klart derimod.

Præses' psykopatografiske hypotese om mani-depressivt stemningsleje som baggrund for Monrads virke livet igennem lader sig efter de i disputatsen fremlagte rigelige citationer forklare tvangfrit uden skelen til de ovenfor nævnte somatiske lidelser. Det har været hændelige betændelseslidelser i et yderst smitsomt miljø som Københavns i 1800-tallet.

Et andet problem præses tager op i disputatsen er Monrads forhold til general Christian de Meza (1792-1865) i 1864, hvor Monrad først varmt støtter generalen for 26. februar i statsrådet at måtte »fælde den strængeste dom over ham«¹⁷.

Mange har gennem årene udtalt en lige så streng dom over Monrad for hans tilsyneladende tvetydighed over for de Meza. Præses synes tilsyneladende – ud fra psykopatografiske begrundelser – at vurdere affæren, men uden egentlig at give en konklusion¹⁸, noget der på adskillige punkter præger præses' disputats. Med citatrigdom – velbegrundet for at karakterisere Monrads ordrigdom og patos ved givne lejligheder – tager præses ikke stilling til Monrads anbreb på de Meza¹⁹, samtidig med at han på grundlag af psykiateren Ostenfelds vurdering²⁰, gengivet i Skovmand's skildring²¹, citerer: »Monrads handlemåde udsprang ikke blot af politisk

15. Sygejournal nr. 1753, Frederiks Hospital, Rigsarkivet.

16. Villads Christensen: »København 1840-1857«, 1912: 138-70.

17. Disputats. Note 1 pg. 299, 303, 310.

18. *ibid.*, pg. 358, 360.

19. *ibid.*, pg. 310-11.

20. *ibid.*, pg. 358, men uden at referere til I. Ostenfelds artikler i Frederiksborg Amts Avis 19. og 20. februar 1980.

21. Politikens Danmarks historie, 1964: XI: 480 og personlig meddelelse fra Skovmand til præses 1975.

beregning. Hans (Monrads) farligste egenskab, den »alt eller intet«-holdning, som hang sammen med hans mani-depressive gemyt gjorde udslaget«.

Men hvorfor tager præses ikke fat om nælden? Monrad, der noget bombastisk tager sig af beskyttelsen af såvel dronningen²² som af kongen på en overmåde påtrængende vis – måske betænkende at begge fastholdt en vis kontakt »til fjenden«²³ – hvorfor ønsker Monrad »at bære ansvaret for, hvad der måtte flyde af begivenhederne«. Monrad »forlanger at kunne gøre det med uskadt samvittighed, at det ikke skal ske således, at jeg viger en tomme fra, hvad jeg måtte anse os statsretsligt forpligtede til«²⁴. Sådan udtaler Monrad sig 20. januar 1864, og en halv snes dage senere ønsker han i en skåltale: »at det gamle Dannevirke må stå sin prøve som værn for Danmarks rige«, ligesom han 3. februar – efter krigserklæringen 31. januar²⁵ – udtrykker »sin fulde tillid til overkommandoen, ligegyldigt hvilken beslutning den end måtte tage – kamp eller tilbagetrækning uden kamp«²⁶. Men præses skildrer på dette punkt begivenheder, som ikke har fundet sted, idet han omtaler Monrads samtale med de Meza om aftenen den 3. februar, mens Monrad følger kongen. Ifølge generalstabens studie (1938)²⁷ var de Meza gået i seng, hvorfor Monrad kontakter kongens adjutant, oberstløjtnant J. Dahl, der opfordrer Monrad til at kræve Dannevirkestillingen rømmet »ved en ordre fra kongen«²⁸, hvilket Monrad dog afslår, da kongens person ikke måtte indblandes. Næste formiddag forsikrer Monrad de Meza om sin fuldstændige tillid til, at overkommandoen vil handle »efter øjeblikkets sande tarv«. »Stol på os i lykke og ulykke, vi skulle være trofaste«²⁹. De følgende dage forsikrer Monrad stadig om regeringens fulde tillid, og efter tilbagetoget 5. februar som sin overbevisning, »at de kun have veget for nødvendigheden«³⁰. Den 6. februar dikterer Monrad – iflg. Krieger³¹ »for

22. Disputats. Note 1 pg. 294, 304, 307.

23. Ibid. pg. 307.

24. Ibid. pg. 296.

25. Rockstroh, K.C.: »General de Meza's Krigs-Dagbøger (1849-1851). 1928: LV og Chr. Ellings charmerende: »Generalen i Slesvig« i: »Castagnetter og andre Essays«, 1975: 147-53.

26. Disputats. Note 1. pg. 298.

27. Generalstaben (edd.: J. Johansen & J. Nordentoft): »Hæren ved Dannevirke 1864«, pg. 224.

28. Disputats. Note 4/pg. 298.

29. Kauffmann, W. »Tilbagetoget fra Dannevirke og dets hemmelige Historie«. 1865: 21 og Trap. I.P. (ed. Har. Jørgensen): »Fra fire Kongers Tid«, 1967: 3: 231ff.

30. »Dagbladet« 27/2 – 1865: »Ministeriet Monrad, et Tilbageblik«.

31. Krieger, A.F.: (edd.: E. Koppel et alii): »Dagbøger 1848-1880«, 1921: 3: 75.

at bestille noget« – den famøse kongelige proklamation til hæren³², som dog senere måtte korrigeres, om end de Meza intet havde at indvende.

Efter sin hjemkomst fra Slesvig til København den 7. februar udtaler Monrad over for krigsminister Lundbye, at han »antog det for rigtigt, at man havde opgivet (Dannevirke)-stillingen«, hvorefter Lundbye ønskede at forlade sin post, fordi de Meza ikke havde underrettet ham rettidigt³³. I folke- og landsting udtaler Monrad samme dag, at han »ser sig ikke i stand til at give en forklaring af, hvad der har bevæget krigsrådet til at beslutte opgivelsen af Dannevirkestillingen – ikke uden sværdslag; I en samtale med stabschefen oberst H.A.T. Kauffmann erklærede denne, at han var aldeles forberedt på, at man måtte slås og gøre alvorlig modstand.... instruksen var ham klar Jeg sagde til ham: » Regeringen vil være trofast og ikke regne Dem eller Deres general ulykken til last«³⁴.

Men på dette tidspunkt begynder Monrad – sit mani-depressive stemningstemperament tro – at svinge over, idet han »mangler forklaring« på generalkommandoens beslutning. Han fortsætter derfor sin tale med at støtte krigsminister Lundbye med, at han »derfor ikke andet end aldeles billige, at min højagtede kollega har besluttet at hidkalde den kommanderende general og stabschefen for at afæske dem en forklaring – Men lader os ikke dømme overilet«³⁵.

De følgende dage er Monrad fortsat »Drivkraften i regeringens politik«³⁶, om end den synes at hvile på »tilfældige beregninger og luftige formodninger«³⁷.

Mens kongen loyalt fortsat støtter de Mezas forbliven som chef for overkommandoen, kæmper krigsministeriets folk (Lundbye, Ankjær) heftigt derimod. De Meza nægter under opholdet i København at møde i ministeriet, afgiver kun skriftlig tilkendegivelse, mens stabschefen Kauffmann – illoyalt over for sin foresatte – varmer sæde i krigsministeriet. Krigsministeren Lundbye stiller imidlertid kongen over for valget mellem de Mezas fjernelse eller hans egen tilbagetræden som minister. Kongen ønsker imidlertid kun at imødekomme Lundbyes ønske, såfremt regeringen gør det til et kabinetsspørgsmål.

Så er det Monrad 26. februar i statsrådet »må, i stedet for at beundre

32. Ibid., 7/2 – 1864 og Neergaard,: »Under Junigrundloven 1916: 2: 1065 samt Note 1 pg. 300, 306.

33. Om krigsrådets beslutning sml. Disputats note 32 pg. 239-44.

34. ibid. note 1 pg. 302-03.

35. Rigsdagstidende F. 63/64 sp. 952-58, L. 63/64 sp. 364-399.

36. Disputats note 1 pg 309.

37. Dotézac: Les Origines Diplomatiques de la guerre de 1870-71, 2: 19 ff.

general Meza, fælde den strengeste dom over ham. Det er general Mezas store fejl, *ikke* at han har besluttet at opgive Dannevirke-stillingen, *men* at han, med det kendskab til stillingen, som han havde eller ialtfald burde have, er gået ind i stillingen, har ladet som det var hans alvorlige hensigt, at modtage et angreb på den og så derefter pludselig derefter forandrer beslutning.... Og conseilpræsidenten [Monrad] anser det overordentligt vigtigt, at en kommanderende general veed, at han har nogen over sig; han kan ellers blive faretruende både for konge og forfatning.... Personerne er kun biting. Det kommer her ikke an på at vise retfærdighed. General de Meza har dog en stor brøde på sig, og hans ære lider aldeles ikke ved, at han ikke har en overkommando«.

Man har her bebrejdet Monrad hans skiftende vurdering af de Mezas handlemåde³⁸; som Krieger skriver i sin dagbog: »Monrad skifter idelig sind«³⁹. Men kongen accepterer de Mezas afskedigelse på grund af dennes manglende redegørelse telegrafisk 5. februar til krigsministeren, men dog uden at der udtales nogen dom over tilbagetrækningen fra Dannevirke.

Præses har imidlertid ikke nærmere søgt til kilden, som kunne forklare Monrads skiftende stemningsvingninger, hans tilsyneladende svigten af de Meza. Foruden den politiske situation har præses ikke taget hensyn til Monrads daværende korrespondance med sønnen Viggo⁴⁰ og generalstabens studie (1938) om *Hæren ved Dannevirke 1864*⁴¹. Begge giver forståelse for Monrads politiske reaktion, uden at man behøver at forklare hans handlemåde psykopatografisk som betinget alene i et cyclotymt temperament.

Sønnen Viggo (1842-1923), en noget materielt selvoptaget person, følger sig nærmest knyttet til hærens menige mandskab, for hvilket hans beundring står i et ligefremt forhold til den ringeagt, stedvis foragt, han nærer for linjeofficererne, især stabsofficererne⁴²; han er dermed med til at præge den opfattelse, Monrad får af hæren, hvilket stabschefen, oberst Kauffmann, modsat de Meza⁴³, indpoder i ham⁴⁴. Kaufmann havde til-

38. Disputats note 1, pg. 311.

39. *ibid.* note 31. : 3; 90, 94 (i.g. 7 marts 1864).

40. Fabritius, Alb: »Breve fra Reserveløjtnanten til Conseilpræsidenten. Viggo Monrads Breve til Faderen D.G. Monrad 1863-64. 1964.

41. Disputats note 27, pg. 216 ff., 224, 238 ff, 244, og konklusionen pg. 248.

42. *ibid.* note 40 pg. 5.

43. *ibid.* note 27, pg. 244.

44. *ibid.* pg. 238.

med ikke holdt de Meza à jour med begivenhedernes gang⁴⁵ og optræder tvetydigt under krigsrådet 4. februar⁴⁶. Sønnen Viggo skubber også til faderens forestillinger om hærens kampkraft og mandskab, specielt officerskorpset, som tilmed ved krigsministeriets foranstaltninger ikke er placeret ved de afdelinger, hvor de før krigen har gjort tjeneste⁴⁷, hvorfor det menige mandskab ofte føler sig svigtet, ligesom de var det af slet bivuakering og endnu slettere kostforplejning. Som Viggo skriver 14. februar til hjemmet: »Hvorfor fik Meza så frie hænder, når rømningen dog, som fader siger, har politisk betydning?«⁴⁸ Som statsmand og politiker med et stort ansvar for krigens dårlige forløb og landets fremtid og på et tidspunkt, hvor ikke blot »Monrads stjerne blegner aldeles hos kongen.... (og) kongens stjerne blegner ikke mindre hos Monrad«⁴⁹ må Monrad acceptere politisk, at »de Mezas fejl ingenlunde var beslutningen om tilbagetog, men hans fuldkomne mangel på initiativ og hans unndladelse af at udnytte Dannevirkestillingen til ihærdig, offensiv kamp i forter-rænet.... Der måtte kæmpes og bringes ofre, om udlandet, hvis sympati ville være for sidste redning, og det danske folk selv skulle forstå, at der stod alvor bag vor vilje til at forsvare grænsen og den stilling, vi så længe havde forberedt. General de Meza havde ikke løst sin opgave⁵⁰.

Og derfor må Monrad handle, som han gjorde, selv om han med sin cyclotype konstitution naturligt måtte svinge stemningsmæssigt som resten af Danmarks befolkning.

Til slut må tilføjes en somatisk vurdering af Monrads sidste levetid. Præses antager, at hans død »sandsynligvis« skyldes en blodprop i hjertet⁵¹. De somatiske oplysninger fra hans sidste år kunne tyde på almen åreforkalkning (eventuelt med et forhøjet blodtryk) og kransåreforkalkning (angina pectoris)⁵²; og kort før døden indtræder der tilsyneladende en hjerneblødning med lammelse og krampe af en nedhængende hånd⁵³.

Præses har ydet en kæmpeindsats med sit murstensværk af en disputats og har givet en glimrende psykopatografisk skildring af en historisk stor

45. Ibid. pg. 216-238.

46. Ibid. pg. 239-45.

47. Ibid. note 32 pg. 248.

48. Ibid. pg. 84.

49. Ibid. note 31:3:89 (28. februar 1864).

50. Ibid. note 27 pg. 248.

51. Ibid. note 1 pg. 506.

52. Ibid. pg. 500, 505, 521.

53. Ibid. pg. 52.

dansk skikkelse. Det er med rette, han opnår doktorgraden for sin dygtige indsats.

Medicinhistorisk har det også været berettiget at fjerne den unødige og urimelige beskyldning om kønssygdom hos den skildrede personlighed, ligesom det kan være rimeligt at vurdere forholdet Monrad/de Meza end en gang ud fra de nyeste foreliggende kildematerialer.

Som præses definerer patografi i sin indledning, kræver en sådan vurdering af et menneskes liv og virke uddybning af begreberne psyche såvel som soma; og på de områder har præses fremlagt et citatmæssigt overmåde stort materiale, som Monradforskere af alle observanser kan være taknemmelige for. Og præses' konklusion om Monrads maniodepressive konstitution vil forblive uanfægtet fremover.